

ستنتر بازهای نوکلئوزیدی با کربن چهارده [^{14}C]

حجت‌الله.. مظلومی، سید مرتضی مهرداد
مرکز تحقیقات هسته‌ای
سازمان انرژی اتمی ایران

چکیده

ترکیبات آگی نشاندار ترکیباتی هستند که در ساختمان مولکولی آنها عناصر رادیوازوتوپ وجود دارد. این ترکیبات به منزله کلیدی در تحقیقات علمی، بخصوص در پژوهش‌های علوم زیستی به کار می‌روند. امروزه ستنتر ترکیبات آگی با رادیوازوتوپهای C^{14} و H_2 با ترکیبات شیمیایی متنوع در مقیاس وسیع انجام می‌شود و در بررسی چگونگی سوخت و ساز آنها در ارگانیسم بدن موجودات زنده مورد استفاده قرار می‌گیرد. رادیوازوتوپهایی که در این مطالعه مورد نظرند پرتوهای ضعف β از خود گسیل می‌کنند.

بیوستنر پروتئینها دارند و به دو نوع ریبونوکلئیک اسید (RNA) و دی‌اکسی ریبونوکلئیک اسید (DNA) تقسیم می‌شوند. از طرف دیگر نوکلئوتیدها مونومرهای نوکلئیک اسید هستند که شامل فسفات قند پتوز و بازهای هتروسیکلیک می‌باشند.

بازهای هتروسیکلیک به صورت دو گروه هتروسیکلیک پریمیدین و پورین یافت می‌شوند. اوراسیل (۱)، سیتوزین (۲)، تیمین (۳) جزء پریمیدینها و آدنین (۴) و گوانین (۵) نیز جزء پورین‌ها محسوب می‌شوند.

بازهای هتروسیکلیک موجود در RNA عبارت‌اند از: سیتوزین، اوراسیل، آدنین، گوانین و قند پتوز آن عبارت است از ریوز و در DNA قند پتوز عبارت است از -۲ - دی‌اکسین ریوز و بازهای هتروسیکلیک شامل سیتوزین، تیمین، آدنین و گوانین هستند [۳]. در این مقاله چگونگی ستنتر بازهای نوکلئوزیدی، اوراسیل و تیمین با C^{14} مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مقدمه
ایزوتوپهای رادیواکتیو، به عنوان ردبایب در چند دهه اخیر به طور گسترده‌ای در مطالعه و بررسیهای تحقیقاتی زیست‌شناسی، دارویی و شیمیایی به کار می‌روند. امروزه در بعضی از آزمایشگاه‌های جهان این مواد جزء وسایل تحقیقاتی ضروری به شمار می‌آیند.

برای به کار بردن این مواد کافی است که ترکیبات آگی با ایزوتوپهای مختلف جانشین یا نشاندار شوند. در تهیه اغلب این مواد، به عنوان ماده اولیه، از ترکیب ساده معدنی، باریم کربنات فعال ($\text{Ba}^{14}\text{CO}_3$) استفاده می‌شود. تبدیل این ماده ساده معدنی به ترکیبات پیچیده رشته جدیدی را در شیمی آگی تجربی به وجود آورده است که به آن «ستنتر ترکیبات نشاندار» می‌گویند [۱ و ۲].

بازهای هتروسیکلیک نوکلئوزیدی به طور کلی نوکلئیک اسیدها بیومولکولهایی هستند که نقش اساسی در ذخیره اطلاعات ژنتیکی و

حجت... مطلوبی و سیدمرتضی مهرداد. ستز بازهای نوکلئزیدی با کربن چهارده [^{14}C]

جدول ۱ - فهرست مواد اولیه برای تهیه رادیوازوتوپها

رادیوازوتوپ	نوع واپاشی	حداکثر انرژی بر حسب Mev	نیمه عمر	مواد اولیه برای تهیه رادیوازوتوپ
^3H	β^-	۰/۰۱۸	۱۲/۲۶ سال	$^3\text{H}_2$
^{14}C	β^-	۰/۱۵۶	۵/۷ × 10^3 سال	$\text{Ba}^{14}\text{CO}_3$
^{33}P	β^-	۱/۷۰	۱۴/۳ روز	(محلول) H_3PO_4
^{35}S	β^-	۰/۱۶۷	روز ۸۷	(محلول بتزن) S
^{36}Cl	β^-	۰/۷۱۴	۳/۲ × 10^5 سال	(محلول) HCl
^{82}Br	γ	۱/۳۱	۳۵/۹ ساعت	(محلول) KBr
^{131}I	β^- γ	۰/۶۰۸ ۰/۶۳۷	۸/۰۵ روز	(محلول) Na_2SO_4 NaI

الف - اوراسیل

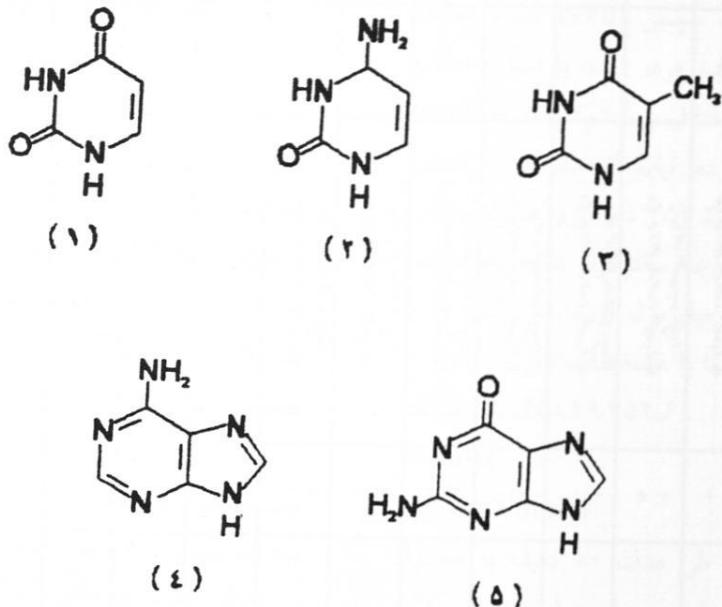
بعدی عبارت است از هیدرولیز و برداشته شدن فسفات اوریدین که بالاخره این گلیکوزید به اوراسیل شکسته می‌شود.

ب - تیمین

تیمین یا 2,4-(1H,3H)-Pyrimidinedione-5-methyl ترکیبی است جامد که در 30°C - 310°C ذوب می‌شود. تیمین در سال ۱۸۹۳ قبل از شناسایی اوراسیل استخراج شد. کاسل و نیومن آن را از تیموس و طحال گوساله استخراج کردند. نوکلئوزید-تیمیدین عبارت است از ۲-D-۳-دی اکسی ریوفورانوزیدتیمین. حلقة تیمین در اثر اکسایش شکافته و همانند اوراسیل با آزمایش رنگی مخصوص شناسایی می‌شود [۵].

اوراسیل یا 2,4-(1H,3H)-Pyrimidinedione ترکیبی است جامد و سوزنی که در $331-338^\circ\text{C}$ ذوب می‌شود. اولین بار در سال ۱۹۰۰ از هیدرولیز اسبرم شاهماهی استخراج و ساختار آن در همان سال توسط ستز این ماده مشخص شد [۴]. این ترکیب را همچنین می‌توان از تیموس طحال گوساله و یا گیاهک گندم استخراج کرد.

هیدرولیز کترول شده اسیدریبونوکلئیک پلیمری ابتدا نوکلئوتید استرهای اوریدین اسید فسفریک (۱- β - δ - ریوفورانوزید اوراسیل) را تولید کرد که با اسامی مختلفی همانند اسیدهای اوریدیلیک a و b و اوریدین منوفسفات شناخته می‌شوند. مرحله

۱- سترز اوراسیل غیر آکتیو
برای سترز اوراسیل غیر فعال از دو روش Brown, Mandal [۵] و Baudisch, Davidson [۶] استفاده شد. در رابطه با سترز این ترکیب به واسطه مشکلات گوناگونی که از نظر تهیه مواد اولیه و انجام واکنش وجود داشت، آزمایش‌های مختلفی برای به دست آوردن بهترین شرایط تجربی انجام شد، که تعدادی از آنها در جدول شماره ۲ آمده است.

بخش تجربی طیفهای فروسرخ (IR) توسط دستگاه IFS45 FTIR-Brucker گامابت شده‌اند. کروماتوگرامهای HPLC توسط دستگاه HPLC-Waters Associates مدل ۴۴۰ همراه با سیستم جدید Waters V ۴۶ Millipore و منحنيهای گرمایی نیز توسط دستگاه Thermal Analyzer-Dupont Differential Scanning Calorimeters (DSC) مدل ۹۱۰ موجود در بخش شیمی تابش تهیه شده‌اند.

جدول ۲ - شرایط تجزیه آزمایش ستراتو اسپل

ردیف	از راهنمای مختلف که برای همه اوراسپل انجام شد	نایاب به دست آمده	کنیت	چگونگی بینون زدن رسب	نایاب به دست آمده
۱	واکنش مالیک اسید شرک Fluka با اولووم تجزیه	-	رنگ معلول راکن	رنگ معلول راکن	رنگ معلول راکن
۲	واکنش مالیک اسید شرک Fluka با اولووم تجزیه ۷۰٪ SO ₃)	-	راکنی به راستی انجام شد	راکنی به راستی انجام شد	راکنی به راستی انجام شد
۳	واکنش مالیک اسید شرک Fluka با اولووم تجزیه (متلر)	-	راکنی به سختی انجام شد (علیله شدن اولووم) رنگ معلول زیره بود	راکنی به سختی انجام شد (علیله شدن اولووم) رنگ معلول زیره بود	راکنی به سختی انجام شد (علیله شدن اولووم) رنگ معلول زیره بود
۴	واکنش مالیک اسید شرک Merck با اولووم ۷۰٪	-	واکنش به سختی انجام شد	واکنش به سختی انجام شد	واکنش به سختی انجام شد
۵	شرایط واکنش مرحله ۴ هروآبادانیت گهانه‌شدن دما ۱۵۰°C در مرحله اخیر	-	واکنش به سختی انجام شد	واکنش به سختی انجام شد	واکنش به سختی انجام شد
۶	شرایط واکنش ۴ همواء با اینوم و واکنش در ماده‌ای بالا از ازان ۹۰°C (علوود) و کترن کود و قیچی و اکنی	-	واکنش به سختی انجام شد	واکنش به سختی انجام شد	واکنش به سختی انجام شد
۷	شرایط واکنش ۴ همواء با استفاده از نیچه شدنک به مولان ساده سردرنده به جای ازت سالی بوای کترن و قیچی دما	-	رنگ دوستر از موارد قبلی	رنگ دوستر از موارد قبلی	رنگ دوستر از موارد قبلی
۸	شرایط واکنش ۴ همواء با محدود نویسه میله مشبهی به جای هزون معنایی	-	واکنش به سختی انجام شد	واکنش به سختی انجام شد	واکنش به سختی انجام شد
۹	شرایط واکنش ۴ دانیم مرحله کرباف در دمای سمعیط و خارج	-	رنگ دوستر از موارد قبلی	رنگ دوستر از موارد قبلی	رنگ دوستر از موارد قبلی
۱۰	واکنش مالیک اسید شرک Merck با اولووم تجزیه و کترن دما	-	واکنش به راستی انجام شد	واکنش به راستی انجام شد	واکنش به راستی انجام شد
۱۱	واکنش مالیک اسید شرک Merck با اولووم Merck و کترن دما توسط ازت سالی	-	راکنی به راستی انجام شد	راکنی به راستی انجام شد	راکنی به راستی انجام شد
۱۲	شرایط واکنش ۱۱ (اوره مایک اسید) مول (۱:۱:۱) مواد	++	رنگ معلول زرد کترنیک بود	رنگ معلول زرد کترنیک بود	رنگ معلول زرد کترنیک بود

حجت‌ا... مطلوبی و سیدمرتضی مهرداد. ستز بازهای توکلوزیدی با کرین چهاردۀ [C¹⁴] باز

۳- تهیه تیمین آکتیو (متیل - ^{14}C)

۲/۶۷ گرم معادل ۲۷/۸ میلی مول سدیم پروپیونات غیر آکتیو را با محلول سدیم پروپیونات آکتیو شرکت سیگما با مشخصات زیر:

Propionic-1- ^{14}C acid, Sodiumsalt;

No. ۲۹.۷۴۵۳

۱۰۰ μCi

۱/۰ mCi/ml

مخلوط کردیم و داخل یک بالن ۱۰۰ میلی لیتری ریختیم و به آن ۳/۲۶ گرم معادل ۴۸ میلی مول سدیم اتوکساید و ۷/۱۶ گرم معادل ۴۹ میلی مول اتیل اکسالات همراه با ۳۰CC اتر خشک اضافه کردیم. با محکم کردن در بالن، مخلوط را حدود ۲ ساعت به هم زدیم و سپس چند دقیقه روی حمام بخار گرم کردیم. بعد از سرد شدن با ازت مایع نمک قرمز مایل به نارنجی به دست آمد [۱۰].

به این نمک در دمای 0°C مخلوطی از ۱۵/۰ گرم کاتالیزور اکسید پلاتینیم و ۱۰CC اسیداستیک رقیق (۰/۶۳meq) و ۲۵CC (۰/۶۳meq) و کل اتیلیک اضافه کردیم. بالن را با ازت مایع سرد کردیم و سپس توسط دستگاه تولیدکننده هیدروژن و همراه با تکان دادن شدید در دمای اتاق به مدت ۴ ساعت هیدروژن به داخل ظرف دمیده شد. اتمام واکنش، با بی رنگ شدن محلول مشخص شد. پس از بی رنگ شدن محلول، به محتوی ظرف واکنش، ۲۰CC محلول سود ۲/۳۴ نرمال اضافه کردیم و بعد به مدت ۳ ساعت در دمای اتاق محلول را به شدت بهم زدیم. سپس حلal در همان دمای اتاق توسط دستگاه تبخر کننده دور تبخیر شد [۱۱].

در مرحله نهایی، ۱ گرم اوره را کم کم به ۵CC محلول اسید سولفوریک دودکننده (۲۰٪) که با حمام ۱۰°C بخ سرد می شد، اضافه کردیم و در دمای زیر 0°C نگهداشتیم. به نمک سدیم موجود در قسمت قبل ۲/۵ میلی لیتر از این محلول اضافه و ظرف را توسط حمام بخار به مدت ۱۵۰ دقیقه (۵/۲ ساعت) همراه با همزدن محلول گرم کردیم. سپس محلول را سرد

۴- ستز اوراسیل آکتیو ($^{14}\text{C}-2$)

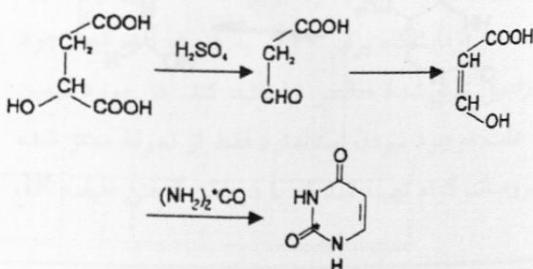
۲۰ میلی لیتر اسید سولفوریک دودکننده (اولنوم) را در یک فلاسک دو دهانه (۱۰۰ میلی لیتری) ریختیم و توسط مخلوط ازت مایع و الكل آن را تاحدود (۵/۶۵°C) سرد کردیم. سپس (۵ گرم معادل ۴۲ میلی مول) مالیک اسید پودر شده، با همزدن مداوم اولنوم توسط همزن مغناطیسی، کم کم به آن اضافه کردیم. (در این مرحله دما نباید از صفر درجه تجاوز کند). افزودن مالیک اسید (۳۵ دقیقه) و همزدن مداوم (۱۰ دقیقه) در صفر درجه سانتیگراد ادامه یافت. بعد از ۲۸ گرم معادل ۲۸ میلی مول اوره غیر آکتیو را با اوره آکتیو شرکت سیگما با مشخصات زیر:

Urea- ^{14}C ; No. ۲۹.۷۵۲_۶

۲۵۰ μCi

۷/۳ mCi/mmol

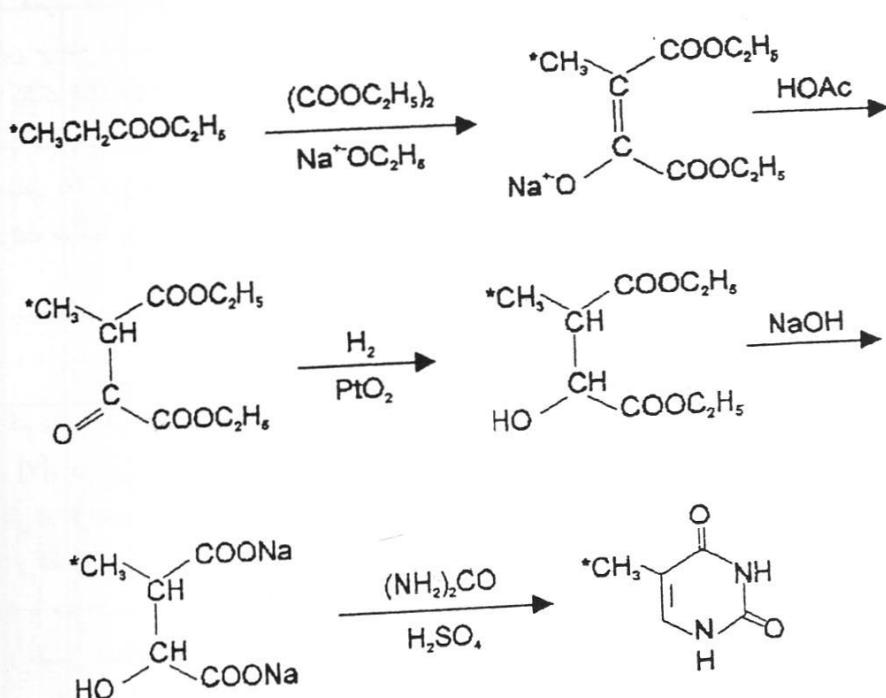
به مقادیر کم و در طی مدت ۱۰ دقیقه به محلول اضافه کردیم [۷]. در این مرحله دما نباید از 5°C تجاوز کند. پس از افزایش اوره آکتیو و همزدن مداوم، محلول غلیظ و شفافی به دست آمد. سپس مخلوط را به آرامی همراه با همزدن به مدت یک ساعت تا دمای 80°C گرم و سپس محلول را سرد کردیم و روی ۶۰ گرم بخ خردشده ریختیم [۸]. پس از گذشت ۴۸ ساعت و گذاشتن ظرف واکنش در یخچال، صاف کردن و چند بار شستن محصول با آب مقطر، رسوب را جمع آوری کردیم. وزن رسوب پس از خشک کردن برابر ۲/۷۵ گرم بود که به واسطه ناخالصی وجود رنگ، با تبلور مجدد و افزودن زغال فعال ۱/۸۵ گرم بلور سفید رنگ اوراسیل آکتیو ($^{14}\text{C}-2$) (با بازدهی ۹۶٪) به دست آمد [۹]:

حجت‌ا... مطریبی و سیدمرتضی مهرداد. ستز بازهای نوکلوزیدی با کربن چهارده [^{14}C]

الکل و آب توانستیم نمونه را چند مرحله‌ای خالص‌تر کنیم. وجود تیمین ستز شده توسط IR، HPLC و همچنین محاسبه نقطه ذوب توسط دستگاه ترمال آنالیز DSC تأیید شد و توضیحات بیشتر در قسمت تجزیه دستگاهی خواهد آمد [۱۳].

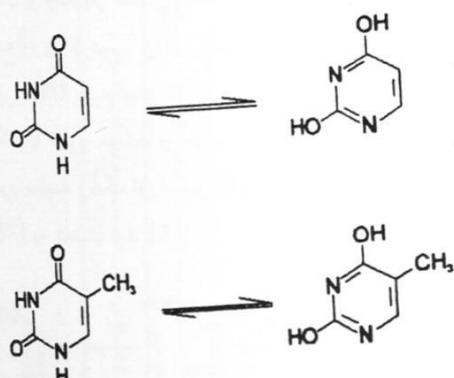
و در آب حل کردیم. توسط رزین مبادله کننده آئیونی Lavatit M500 pH=۴ محیط در پس از صاف کردن رزین، حلال تغییر شد [۱۲]. بعد از حل کردن مواد در اتانول و صاف کردن آن، ماده زرد رنگی به دست آمد که پس از تبلور از

تجزیه دستگاهی

۱- شواهد طیف‌نامایی فروسرخ (IR)

اغلب در ترکیبات هتروسیلیک وجود یک گروه کربونیل روی حلقه باعث ایجاد حالت توتومری می‌شود. در دو ترکیب اوراسیل و تیمین نیز به واسطه وجود گروه‌های کربونیل روی حلقه پیریمیدینی حالت توتومری وجود خواهد داشت. حالت تعادلی توتومرها در شکل مقابل نشان داده شده است.

تائید منحنی گرمایی DSC و کروماتوگرام HPLC (زمان بازداری ۱/۶۹) نشان‌دهنده وجود تیمین است.

۳- شواهد گرماستنجی

یکی از کاربردهای کالری‌سننجی پیمایشی تفاضلی (DSC) پیدا کردن دقیق نقطه ذوب ترکیبات و اجزای مختلف ترکیب است. بزرگترین قله در منحنی گرمایی DSC دمای 310°C را نشان می‌دهد که همان نقطه ذوب تیمین است و وجود تیمین را ثابت می‌کند [۱۴].

بحث و نتیجه‌گیری

اصولاً استفاده از ایزوتوپهای رادیواکتیو به عنوان ردیاب در بررسی و تحقیق در مورد سوت و ساز مواد دارویی و تحقیقات زیست‌شناسی یک روش شناخته شده و مورد استفاده است. بنابراین هدف اصلی انجام این پژوهه ستز ترکیبات آکی است که در تحقیقات زیست‌شناسی و بررسی مکانیسم مواد دارویی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ستز ترکیبات آکی نشان‌دار به دلیل قیمت گران مواد رادیوایزوتوپ مصری و نیاز به درجه خلوص بالای ماده تهیه شده و همچنین نحوه کار در مقیاس میکرو مستلزم وجود کیت وسایل شیشه‌ای آزمایشگاهی در مقیاس میکروس.

در انجام طرح ستز اوراسیل و تیمین، به دلیل در دست نبودن مواد اولیه و همچنین نداشتن امکانات و وسایل آزمایشگاهی در هر مرحله از ستز، مجبور به خالص‌سازی مواد مورد نیاز و همچنین ساخت قطعات شیشه‌ای بوده‌ایم. امید است با ستز بازهای اوراسیل و تیمین که با بازدهی حدود 60% انجام شده است، آزمایشگاهی مجهز جهت اجرای عملی ستز ترکیبات نشان‌دار ایجاد شود، تا بتوان جهت رفع نیازهای بیوشیمیایی و شیمی دارویی مراکز مختلف کشور گامهای موثرتری برداشت.

حال تعادل بین دو فرم ساختمانی کتو و انول باعث می‌شود که در طیف IR این ترکیب شیوه‌های ارتعاشی مربوط به هر دو حالت یافت شوند. قله‌های مهم این ترکیبات عبارت‌اند از قله پهن مربوط به N-H ایمیدی در $3100-3270\text{ cm}^{-1}$ ، قله‌های تقریباً نوی مربوط به تغییر شکل حلقة پریمیدین در $440-520\text{ cm}^{-1}$ و $480-580\text{ cm}^{-1}$ و همچنین قله‌های قوی مربوط به ارتعاش خمی C=O موجود بر روی حلقة که در اوراسیل قله دوتایی در 1710 cm^{-1} و در تیمین قله متوسط در 1760 cm^{-1} ک مربوط به ارتعاش خمی گروه کربونیل هستند و همچنین قله‌های مربوط به حرکتهای خمی تجمع شده C=N و C=C حلقه که در اوراسیل قله دوتایی در 1695 cm^{-1} و در تیمین قله متوسط در 1678 cm^{-1} هستند. در انتهای طیف برای گروه $\text{C}-\text{CH}_3$ تیمین نیز ارتعاشی در 1280 cm^{-1} مشاهده می‌شود [۱۴].

۲- شواهد کروماتوگرافی

کروماتوگرافی مایع با کارآئی بالا (HPLC) پارامترهای مختلف کروماتوگرافی مایع با کارآئی بالا برای دو ترکیب اوراسیل و تیمین به صورت زیر انتخاب شد.

مایع شوینده: Pico. TAGTM Eluent A,B

سرعت جریان: ۱ ml/min

آشکارساز: Ultraviolet, ۲۵۴ nm

دما: ۲۲/۵°C

ستون: Pico. TAG Column; ۳/۹ mmx ۱۵۰ mm

Waters Associates

در مورد اوراسیل دو تزریق انجام شد. زمان بازداری 1 نمونه استاندارد برابر $1/19$ و نمونه تهیه شده در آزمایشگاه برابر $1/20$ به دست آمد که وجود اوراسیل تهیه شده خالص را تأیید کند. در مورد تیمین به علت موجود نبودن استاندارد فقط از نمونه ستز شده کروماتوگرام تهیه شد که با در نظر گرفتن طیف IR.

References

1. J.R. Catch "Carbon-14 Compounds", Botter Worths, London (1961).
2. V.F. Raaen, G.A. Ropp and H.P. Raaen, "Carbon-14", McGraw-Hill Book Company, New York (1968).
3. R.T. Morrison and R.N. Boyd "Organic Chemistry", 5th edition, Allyn and Bacon Inc. New York (1987).
4. D.J. Brown and S.F. Mason, "The Pyrimidines" Wiley, New York; vol,I,II & Suppl.I. (1962).
5. D.Davidson and O.Baudisch, J. Am. Chem. Soc. 48, 2379 (1926).
6. H.G. Mandel and C.L. Brown, J. Am. Chem. Soc. 74, 2439 (1952).
7. Y.F. Chi and Y.H. Chen, Trans. Science Soc. China 8, 83 (1934).
8. S.W. Fox and K. Harada, Science, 133, 1923 (1961).
9. K. Takemoto and Y. Yamamoto, Synthesis 154 (1971).
10. K. Harada and S. Susuki, Tetrahedron Lett. 2321 (1976)
11. R.B. Handerson, R.M. Fink and K. Fink, J.Am. Chem. Soc. 77, 6381 (1955).
12. T.L. Ulbricht, Tetrahedron 6, 225 (1959).
13. V. Jezdic, N. Razumenic, M. Skakun, S. Albanar and J. Odavic, J. Label, Compounds 6 (1), 88 (1970).

۱۴. حجت‌الله مطلوبی و سیدمترضی مهرداد، ستز ترکیبات آگی نشاندار - ستز بازهای نوکلئوزیدی با کربن چهارده (^{14}C)، گزارش علمی و فنی شماره ۹۶ (۱۳۷۱).

THE SYNTHESIS OF NUCLEOSIDE BASES WITH ^{14}C

H. Matloubi, M. Mehrdad
Nuclear Research Centre
Atomic Energy Organization of Iran

Abstract

Labelled organic compounds have been widely and diligently applied to research problems in life science and chemistry. In many laboratories they have lost their novelty and have been become conventional research tools since long time ago. These applications frequently require organic compounds substituted (or labelled) with isotopes, but the isotopes are (with certain exception) extracted in the first place in simple inorganic forms. The conversion of these simple form into the more or less complex labelled compounds called for by research workers has become in effect a new branch of practical organic chemistry. The preparation of labelled compounds, carbon-14 is probably more extensively and variously used than any other isotope. It emits only beta-particles. In this project, two kinds of nucleoside bases under the name uracil-2- ^{14}C and thymine (methyl- ^{14}C) were prepared.